

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 26 квітня 2024 року

Одеса
«Фенікс»
2024

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

Матеріали видано в авторській редакції

ISBN 978-617-8430-05-4

© НУ «Одеська юридична академія, 2024
© Автори статей, 2024

Черниш Юрій Петрович ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ ЯК ЕЛЕМЕНТА КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ КОНТРАБАНДИ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ	553
Якимович Роман Іванович ВСТАНОВЛЕННЯ ТА ПОШИРЕННЯ ЗЛОЧИННОГО ВПЛИВУ ЯК КОМПЛЕКСНА ФОРМА ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	554

СЕКЦІЯ 13. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ТА СІМЕЙНОГО ПРАВА

Харитонов Євген Олегович САМОЗАХИСТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ: ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД	557
Давидова Ірина Віталіївна ПРИВАТИЗАЦІЯ ЧИ КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ: ЩО ОБРАТИ?	559
Мінченко Райса Миколаївна, Мінченко Дар'я Анатоліївна ДЕЩО ПРО ПРОЦЕДУРУ ПРИМУСОВОГО ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ...	561
Некіт Катерина Георгіївна ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ТИМЧАСОВОЇ ВЛАСНОСТІ У ЦИВІЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ	564
Сафончик Оксана Іванівна ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРЕДСТАВНИЦТВА ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	566
Бабич Ірина Григорівна ДИСТРИБУТИВНА СПРАВЕДЛИВІСТЬ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ	568
Берназ-Лукавецька Олена Михайлівна ОКРЕМІ АСПЕКТИ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ КРЕДИТНОГО СТРАХУВАННЯ У КРАЇНАХ ЄВРОПИ	571
Глиняна Катерина Михайлівна ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗМЕЖУВАННЯ КАТЕГОРІЙ «ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ» І «ПРАВОВА ОХОРОНА» ПРАВ ДИТИНИ	572
Завальнюк Сергій Володимирович ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНВЕСТИТОРІВ БУДІВНИЦТВА: АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА І СУДОВОЇ ПРАКТИКИ	576
Калітенко Оксана Михайлівна ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРОЦЕДУРИ УСИНОВЛЕННЯ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	578
Кривенко Юлія Василівна ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДАННЯ БАНКІВСЬКИХ ДОГОВОРІВ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ	581
Матійко Микола Володимирович ОКРЕМІ АСПЕКТИ РЕГУЛЯТИВНОЇ ФУНКЦІЇ ПРАВА ВЛАСНОСТІ	583
Омельчук Олександр Сергійович ВПЛИВ РИМСЬКОГО ПРАВА НА ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ	586
Orzikh Yurii Hennadiiovych THE NOTION OF "COURT" UNDER EU REGULATIONS AND ITS FUTURE IMPACT ON UKRAINIAN LAW	587
Павлова Вікторія Георгіївна ДОГОВІР ЯК ПІДСТАВА ВИНИКНЕННЯ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН У СФЕРІ НАДАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ	590
Токарева Віра Олександрівна ДО ПИТАННЯ РЕПУТАЦІЇ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ	591
Фасій Богдан Володимирович ЗНАЧЕННЯ РОЗСУДУ ПРИ РЕГУЛЮВАННІ ЦИВІЛЬНИХ ВІДНОСИН	594
Chanysheva Alina Rashidivna CONCERNING THE DEFINITION OF AUXILIARY AND ADDITIONAL OBLIGATIONS IN THE CONTENT OF OBLIGATORY RELATIONS	596
Білоус Денис Васильович ПОНЯТТЯ НЕСПРАВЕДЛИВІ УМОВИ ДОГОВОРУ: ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА АМЕРИКАНСЬКОГО ТА УКРАЇНСЬКОГО ПРАВА	598
Ващак Владислав Анатолійович ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ БОТІВ ДЛЯ ТОРГІВЛІ КРИПТОВАЛЮТАМИ ...	600
Дворнікова Анна Юріївна АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УСУНЕННЯ ПЕРЕШКОД У КОРИСТУВАННІ ТА РОЗПОРЯДЖЕННІ ЗЕМЕЛЬНИМИ ДІЛЯНКАМИ ЗА ВИМОГАМИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	602
Колісниченко Сергій Васильович ДО ПИТАННЯ ДОГОВІРНИХ КОНСТРУКЦІЙ У СФЕРІ БУДІВНИЦТВА АВТОМОБІЛЬНИХ ДОРІГ	605

ВПЛИВ РИМСЬКОГО ПРАВА НА ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ

Римське право є ключем до розуміння західної правової традиції. За висловом Є. О. Харитонова, воно є «материнським» по відношенню до неї, а його значення є неминущим для сучасної цивілістики [3]. Витоки багатьох сучасних інститутів права сягають римського права, не є виключенням інститут моральної шкоди.

Тривалий час значення римського права розглядалося переважно крізь призму його концепції майнових прав. З цього приводу вітчизняні дослідники зазначають, що «довгий час не враховувалися здобутки римського права у сфері моральних інтересів особи та моральної шкоди, увага зосереджувалася виключно на матеріальній шкоді та інтересах, що оцінювалися в грошовій формі [1, с. 54], хоча «воно все ж не залишало поза увагою її моральні інтереси, і певні можливості щодо захисту особистих прав та інтересів за його допомогою були» [2].

Уперше нормативне закріплення ідеї відшкодування моральної шкоди відбулося у Законі XII таблиць – першому зводі законів Стародавнього Риму, який дослідники називають «судовим кодексом» [5], суть якого викладено у таблицях 4–8 та 11–12, що полягає у відкритті судового розгляду усі визначенні умов відкриття судового розгляду, порядку дій у суді, винесенні судових рішень та їх виконанні. Як зазначав Лівій, Закон XII таблиць швидко став для римлян джерелом приватного та публічного права [6], створюючи вичерпний перелік ситуацій, які можуть спричинити дії, що ведуть до винесення судового рішення. Також Закон XII таблиць запропонував найдавнішу нормативну базу відшкодування збитків, завданих діями людини. Ним передбачалося відшкодування за тяжкі тілесні ушкодження, наприклад, «той, хто зламав кістку вільній людині рукою або ціпком, повинен заплатити штраф у розмірі 300 ослів, якщо рабу – 150». З часом, у преторському праві, крім врегулювання питань майнових відносин, отримали захист деякі інші немайнові блага шляхом подання спеціального позову *actio iniuriarum aestimatoria* «позов за нанесену особі образу». Поняття образи «*iniuria*» тлумачилося як будь-яке умисне посягання на особу та її особисті права, це могло бути вбивство, спричинення каліцтва та нанесення образи, і це надавало потерпілому право на грошову винагороду за моральну шкоду, що підтримувалося на державному рівні, оскільки витісняло звичай особистої розправи з останнім з боку потерпілого чи родичів.

Як зазначає Ч. Санфіліппо, сфера функціонування *iniuria* трансформувалася і воно розглядалося, по-перше, як «кримінально каране правопорушення проти особливості, за що передбачалося кримінальне переслідування, та як моральна шкода, завдана честі або престижу особи, що і ставало поступово основним змістом делікту» [7]. Другий напрям розвитку сфери функціонування *iniuria*, як зазначають К. Цвайгерт та Х. Кьотц, «сформувався у більш пізню епоху римського права, і появу саме цього його контексту пов'язують із захистом особистих прав за допомогою моральної (немайнової) шкоди» [8]. Згодом, як зазначають дослідники римського права, поняття образи набуло більш широкого значення і поділилося на кілька видів, зокрема «*convincium*», лайка або публічна образа; «*libellum famosum*» або складання наклепів; «*adtemptata pudicitia*, або моральна шкода» [2].

Розвиток концепції моральної шкоди також пов'язаний з Саламанкською школою пізньої схоластики XVI століття, зокрема щодо визначення компенсаторної функції цієї шкоди. Важливу роль у формуванні інституту відшкодування моральної шкоди відіграли також школи природного права Нового часу, представники яких доповнили римські джерела з цього питання. Але значний період проблематика компенсації моральної шкоди вимірювалася лише грошовими втратами, що, на думку дослідників, стало однією з причин ігно-

рування моральної шкоди, як складової тих збитків, які включені до загальних положень щодо відповідальності за завдану шкоду, при кодифікації цивільного права аж до XIX століття [4, с. 83]. Щодо виникнення сучасної концепції моральної шкоди, то перша згадка про моральну шкоду у французькій судовій практиці з'явилася лише у 1833 році. Нині в Європі розрізняють три типи правових режимів щодо моральної шкоди: ліберальні, помірні, консервативні.

Отже, норми, що стосуються відшкодування моральних збитків, розроблені римським правом, змінювалися і набули подальшого розвитку у приватному праві країн Західної Європи, зокрема французькому, італійському, німецькому законодавстві, які за допомогою судової практики розширили та удосконалили основні доктринальні погляди римського права на інститут моральної (немайнової) шкоди.

Список використаних джерел

1. Гришук О. В. Право людини на компенсацію моральної шкоди (загальнотеоретичні аспекти) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2002. 188 с.
2. Забара І. М. Відшкодування моральної (немайнової шкоди) в міжнародному приватному праві : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2002. 195 с.
3. Харитонов Є. О. Основи римського приватного права : посібник. Одеса : Букаєв В. В., 2016. 396 с.
4. Gutierrezurl Arantxa. «Weakness» in the context of the compensation of non-pecuniary losses in English law and French law. *La faiblesse en droit*. 2020. Vol. 34. P. 71–83. URL: https://www.arantxa-gutierrez.com/files/pdfs/faiblesse_droit.pdf
5. Humbert M. L'incorporation de Caere dans la Civitas Romana. *Antiquité*. 1972. Vol. 84. № 1. P. 231–268.
6. Livi Titi. *Ab Urbe Condita*: T. III. Oxford Classical Texts, 1967. 291 p.
7. Sanfilippo C. *La dote: corso di diritto romano*. Catania : Università di Catania, 1959. 216 p.
8. Zweigert K., Kotz H. *Einführung in die Rechtsvergleichung: Auf dem Gebiete des Privatrechts*. Mohr Siebeck, 1996. 746 p.

Ключові слова: моральна шкода, римське право, Закон XII таблиць, компенсація немайнової шкоди.

Keywords: moral damage, Roman law, Law of the Twelve Tables, compensation for non-property damage.

Orzikh Yurii Hennadiiovych

National University «Odesa Law Academy»,

Associate Professor of the Department of Civil Law, PhD in Law, Associate Professor

THE NOTION OF “COURT” UNDER EU REGULATIONS AND ITS FUTURE IMPACT ON UKRAINIAN LAW

Significant events are taking place for Ukraine, the Ukrainian population and Ukrainian history. In 2014, Ukraine, the European Atomic Energy Community and their member states signed the Association Agreement (hereinafter referred to as the Association Agreement), which became a certain confirmation of Ukraine's Eurocentric path.

There is no doubt that future EU members must adapt their legislation to the EU requirements and fulfil all the requirements necessary for accession to the EU. At the same time, considering the existing EU regulations, which, according to Article 288 TFEU [1], are binding in full and must be directly applied in all Member States, it is likely that adaptation, harmonisation, and approximation will not be enough.